

Inleiding

Hieronder het pedagogisch beleid van de kinderdagverblijven van KION. Hierin geven we weer hoe we in de kinderdagverblijven vorm geven aan de vier pedagogisch basisdoelen uit de Wet kinderopvang en kwaliteit peuterspeelzalen (Wkqp). De vier basisdoelen zijn vertaald naar het kindbeeld en pedagogische uitgangspunten van KION.

Het pedagogisch beleid is het resultaat van discussies in teams en met oudercommissies en overkoepelende ouderraad (OOR). Wanneer nodig wordt het pedagogisch beleid bijgesteld en aangevuld.

Het pedagogisch beleid geeft houvast bij het maken van beleidskeuzes. Ook biedt het kinderdagverblijven een kader waarbinnen zij hun eigen pedagogisch werkplan opstellen. De pedagogisch werkplannen staan op de locatiepagina's op de website van KION.

Inhoud

1. KION kindbeeld
2. Emotionele veiligheid
  - Kijken en luisteren naar kinderen staan centraal
  - We bieden emotionele veiligheid, betrokkenheid en warmte
  - We bieden ritme en structuur
  - We werken samen met ouders en anderen uit de leefomgeving van de kinderen
3. Persoonlijke competentie
  - We bieden brede uitdaging en plezier
  - We hebben respect voor autonomie van kinderen
  - We bieden fysieke veiligheid
4. Sociale competentie
  - We bevorderen positieve contacten tussen kinderen
5. Overdracht van normen en waarden
  - We stimuleren kinderen respect te hebben voor anderen en voor hun omgeving
6. 'Kijk op kinderen'
7. Gezondheid en veiligheid van kinderen
8. Het waarborgen van de pedagogische kwaliteit

1. KION kindbeeld

Ieder kind is uniek, heeft een eigen karakter en mogelijkheden. Elk kind heeft recht op respect voor dit eigene. De manier waarop een kind zich ontplooit, is mede afhankelijk van de mensen en de wereld om hem heen. Om zich te kunnen ontwikkelen, heeft een kind zowel veiligheid als uitdaging nodig. Een kind zoekt de veiligheid in relaties met opvoeders, broertjes en zusjes, vriendjes. De structuur die een kind ervaart, zorgt ervoor dat hij weet waar hij aan toe is. Vanuit deze veilige basis onderzoekt een kind zijn omgeving. Hij is een ontdekkingsreiziger die voortdurend nieuwe ervaringen opdoet. Soms alleen, vaak samen met anderen.

2. Emotionele veiligheid

We vinden het belangrijk dat kinderen zich op onze kinderdagverblijven prettig en op hun gemak voelen, dat ze zich veilig en geborgen voelen. Vanuit dit gevoel van veiligheid gaan ze op onderzoek uit, maken ze contact en ontwikkelen ze zich.

Om zich geborgen te voelen, moet een kind merken dat hij geaccepteerd wordt, dat we hem en zijn behoeften kennen, dat we hierop inspelen en dat hij op ons kan terugvallen.

Daarnaast moet een kind structuur en duidelijkheid ervaren, weten waar hij aan toe is.

Het pedagogische doel 'emotionele veiligheid' wordt uitgewerkt met behulp van de pedagogische uitgangspunten

- Kijken en luisteren naar kinderen staan centraal
- We bieden emotionele veiligheid, betrokkenheid en warmte
- We bieden ritme en structuur
- We werken samen met ouders en anderen uit de leefomgeving van de kinderen

Kijken en luisteren naar kinderen staan centraal

WE SPELEN IN OP BEHOEFTE VAN KINDEREN

Wil een kind zich bij ons prettig voelen, dan moeten we zijn behoeften kennen en hierop inspelen. Om dit maatwerk te kunnen realiseren, moeten we het kind goed begrijpen. De behoefte van elk kind is van invloed op de manier waarop we met hen omgaan, op ons aanbod en op de manier waarop we de groep 'aansturen'. We stimuleren de eigen inbreng van het kind en waar nodig bieden we hulp, bescherming en steun, aangepast aan de behoefte van het kind.

We realiseren dit op de volgende wijze:

- We kijken en luisteren goed naar wat een kind ons te vertellen heeft, zowel verbaal als non-verbaal. Dit kijken en luisteren doen we eigenlijk de hele dag door, het is de basis van ons handelen naar kinderen. Bijvoorbeeld:
- Een tweejarig kind dat telkens ruzie maakt met andere kinderen wil misschien graag met andere kinderen spelen, maar weet niet goed hoe hij dit moet aanpakken. We kunnen het hierbij helpen.
- Wanneer een baby huilt, proberen we erachter te komen wat hij nodig heeft: eten, rust, slaap, een schone luier, aandacht?
- We zijn gericht op de belevingswereld van kinderen. We hebben oog voor zaken die voor het kind belangrijk zijn.
- We benoemen veranderingen, zoals dat het kind naar de kapper is geweest, nieuwe schoenen aanheeft etc.
- Op moeilijke momenten zijn we vlak bij de kinderen. We nemen hier de tijd voor. Als het nodig is houden we een kind vast: bijvoorbeeld bij het uitzwaaien, bij het inslapen of als het troost nodig heeft.
- Situaties waarvan we voorzien dat deze voor het kind té spannend zijn, vangen we op.

Als dit nodig is, nemen we het kind in bescherming tegen zichzelf. Bijvoorbeeld: Rik is bezig met een puzzel die eigenlijk te moeilijk voor hem is. Hij wil deze persé zelf afmaken. De pedagogisch medewerker mag hem niet helpen, vindt hij. Zij ziet dat Rik steeds bozer wordt omdat het niet lukt. Desondanks kan hij niet besluiten om ermee te stoppen. Ze stelt Rik voor om een andere keer verder te gaan met de puzzel en nu samen met haar een boekje uit te zoeken om voor te lezen.

- Baby's bieden we nabijheid en regelmatig oogcontact. We zorgen ervoor dat zij ons telkens kunnen zien of horen.
- We bieden kinderen hulp die aangepast is aan de behoefte van het kind. Bij een tweejarig kind maken we bijvoorbeeld de knopen van de jas dicht. Een wat ouder kind stimuleren we om dit zelf te doen.
- We proberen op vragen en behoeften van kinderen in te gaan. Bijvoorbeeld: Wanneer Joost en Mark nog niet naar binnen willen als de rest van hun groep naar binnengaat na het buitenspelen, mogen zij met een andere groep nog wat langer buitenspelen.
- Regelmatig worden kinderen betrokken bij de keuze voor een gezamenlijke activiteit.
- We stimuleren kinderen mee te doen met een activiteit. Maar we vinden het prima als een kind zich een keer wil terugtrekken en in z'n eentje wilt spelen. Er zijn plekjes om je terug te trekken, bv. een huisje of box waaronder kinderen kunnen wegkruipen en hun eigen spel kunnen spelen.
- Kinderen die zin hebben om mee te doen met een activiteit in een andere groep, maar dit nog spannend vinden, worden ondersteund door de pedagogisch medewerker. Ze gaat bijvoorbeeld (even) mee naar de groep waar de activiteit plaatsvindt.
- Vaak kunnen kinderen zelf kiezen wat ze willen doen, in welke ruimte en met welke kinderen. Indien nodig begeleiden we kinderen bij het maken van keuzes. Bijvoorbeeld door ze te laten kiezen uit een beperkt aantal verschillende soorten spel of materiaal.
- We kunnen niet altijd ingaan op de keuze van een kind. In deze gevallen proberen we uit te leggen waarom dit niet kan. Als het mogelijk is, bieden we een tussenoplossing of alternatief. Bijvoorbeeld: Aan Stefan die 'echt niet meer hoeft te slapen' wordt voorgesteld dan even te rusten op de bank.

We bieden emotionele veiligheid, betrokkenheid en warmte

KINDEREN HEBBEN VERTROUWDE GEZICHTEN OM ZICH HEEN

Wil een kind zich geborgen voelen, dan moet het zich gekend weten. Dit kan alleen als het kind opgevangen wordt door pedagogisch medewerkers die het kind kennen. Andersom is het ook belangrijk dat het kind de pedagogisch medewerkers kent, dat het bekende gezichten zijn waarvan hij weet dat hij ze kan vertrouwen.

Het is belangrijk dat kinderen het gevoel hebben onderdeel uit te maken van een groep, ergens bij te horen. Dit kan door andere kinderen te leren kennen, door met elkaar vertrouwd te raken, door relaties met elkaar aan te gaan.

We realiseren dit op de volgende wijze:

- Op de kinderdagverblijven worden kinderen opgevangen in stamgroepen. Een kind 'hoort' tot een stamgroep. Bij deze groep horen ook pedagogisch medewerkers. Als een kind zich geborgen voelt, kan een kind deze stamgroep als uitvalsbasis gebruiken bij het ontdekken van de rest van het kindercentrum. Naast de pedagogisch medewerkers van

de stamgroep, leert het kind dan ook andere pedagogisch medewerkers en andere kinderen op het kindercentrum kennen en raakt hiermee vertrouwd.

- Er worden ook activiteiten georganiseerd voor kinderen van meerdere stamgroepen. Kinderen kunnen hieraan meedoen als ze willen.
- Vakanties van pedagogisch medewerkers worden zo goed mogelijk op elkaar afgestemd.
- Onbekende invalkrachten worden zo min mogelijk aan het begin van de dag ingeroosterd.

KINDEREN KUNNEN ZICH GEACCEPTEERD EN GEWAARDEERD VOELEN

Hoewel kinderen op de kindercentra in groepen worden opgevangen, vinden we aandacht voor het individuele kind heel belangrijk. Elk kind is anders.

We respecteren en accepteren de eigenheid van kinderen. We nemen kinderen serieus en stimuleren de eigen inbreng van de kinderen. We benaderen de kinderen op positieve wijze. Daar waar de 'eigenheid' van een kind anderen schade berokkent of belemmert, wordt deze begrensd.

We realiseren dit op de volgende wijze:

- Elk kind is van harte welkom op het kindercentrum, we vinden het fijn als het er is en laten dit merken.
- We verwelkomen elk kind bij binnenkomst.
- We nodigen kinderen uit om hun verhaal te doen, we zijn geïnteresseerd in wat het kind bezighoudt. Om hiervoor gelegenheid te bieden, proberen we gedurende de dag voldoende rustmomenten in te bouwen.
- Als het kind ons iets vertelt, kijken we het kind aan (op ooghoogte van het kind). Als we haar verhaal niet goed begrijpen, vragen we door.
- We zijn er op attent dat we alle kinderen zien en horen.
- We houden rekening met verschillen in karakter en temperament. Bijvoorbeeld: Een teruggetrokken kind wordt weliswaar gestimuleerd om zich te uiten, maar dit gebeurt niet geforceerd. Een druk kind wordt afgeremd, maar niet volledig ingeperkt.
- Verzorgmomenten (fles geven, luier verschonen, naar bed brengen, uit bed halen, aankleden etc.) zijn bij uitstek momenten waarop we individueel contact hebben met een kind. Deze mogelijkheden buiten we uit.
Tijdens het verschonen bijvoorbeeld knuffelen we, lachen we, praten we met het kind, zingen we een liedje etc. Soms mogen één of twee kinderen helpen bij klusjes zoals was opvouwen of een klein boodschapje doen.
- We geven veel positieve aandacht en waardering. We benoemen dat het kind iets goed doet of bepaalde dingen goed kan. We geven een complimentje, een aai over de bol. We reageren enthousiast op pogingen of werkstukjes van kind.
- We treden de kinderen met warmte tegemoet. Lichamelijk contact speelt een belangrijke rol. We knuffelen en stoeien veel met de kinderen. We maken grapjes. Op sommige centra wordt bewust muziek gebruikt als bijdrage aan een warme, ontspannen sfeer.
- Emoties van kinderen mogen er zijn. Dit geldt niet alleen voor gevoelens zoals blijdschap, vriendschap en trots, maar ook voor verwarring, verlegenheid, boosheid, verdriet of teleurstelling. Kinderen mogen best even boos zijn en dat uiten door te schreeuwen, huilen of heel boos kijken. Dit mag, zolang je er een ander geen pijn mee doet of overlast bezorgt. We benoemen gevoelens, leren een kind dingen waarmee het zit onder woorden te brengen.

- Bij de aankleding van de ruimte wordt gebruik gemaakt van dingen die voor kinderen (en ouders) herkenbaar zijn of die kinderen hebben gemaakt. In de ruimte hangen of staan (knutsel-)werkjes van de kinderen. Op veel kindercentra hangen foto's van de kinderen. We laten kinderen iets meebrengen van thuis, bv. muziek in de eigen taal of foto's en voorwerpen uit het land van herkomst. We kleden hiermee de groepsruimte en gangen mee aan.

We besteden veel aandacht aan wennen

Om goede opvang te kunnen bieden, moeten kind en ouders zich thuis voelen op het kindercentrum. Dit gebeurt niet van de ene op de andere dag. Het is belangrijk dat zowel kinderdagverblijf als ouders voldoende tijd uittrekken voor het wennen.

Gedurende de wenperiode leren pedagogisch medewerkers de aard, gewoonten en ritme van het kind kennen, kan het kind kennismaken met ruimte, geluiden en geuren, pedagogisch medewerkers, de groepssituatie en de gang van zaken op het kinderdagverblijf. Ook ouders raken gewend aan de nieuwe situatie, leren de gang van zaken op het kinderdagverblijf kennen.

- De pedagogisch medewerker stemt het wenproces in overleg met de ouders af op leeftijd en de aard van het kind.
- Op de eerste dag(en) dat het kind komt, laat de pedagogisch medewerker het nieuwe kind de verschillende ruimtes zien; het speelgoed, de slaapkamer, wc-tjes enzovoort.
- De pedagogisch medewerker houdt het nieuwe kind extra in de gaten en biedt het extra veiligheid: een extra knuffel, aai over de bol, een plaatsje op schoot.
- Afhankelijk van de leeftijd en aard van het kind, stemt de pedagogisch medewerker het voeding- en slaapritme en pedagogische aanpak thuis en op het kindercentrum waar mogelijk op elkaar af. Het ene kind slaapt diep en vast in lange periodes, de ander slaapt minder lang maar in meerdere korte slaapjes. Het ene kind is wakker en vol aandacht in de ochtend, de ander is het meest actief in de middag. Elk kind dat naar het kinderdagverblijf komt, heeft een eigen ritme. Bij jonge kinderen die nieuw zijn op het kindercentrum passen we ons zoveel mogelijk aan het ritme dat het thuis gewend is aan. Ook vaste gewoontes als een bepaald knuffeltje of speentje mee naar bed, nemen we zoveel mogelijk over. Langzamerhand en hoe ouder hij wordt, hoe meer dit zich voegt naar ritme van de groep.
- Soms is het mogelijk dat in het begin kind en ouder samen naar het kinderdagverblijf komen. Een ouder krijgt zicht op de gang van zaken en pedagogisch medewerker kunnen de kunst van de verzorging van dit specifieke kind afkijken.

Emotionele veiligheid bij ruilen van dag of incidentele opvang

Bij ruilen of incidentele opvang kan de samenstelling van de groep anders zijn dan op de dagen dat een kind gewoonlijk komt. Er zijn andere kinderen en andere pedagogisch medewerkers. Zeker als de opvang (met de toestemming van ouders) plaats vindt in een andere dan de eigen stamgroep. Pedagogisch medewerkers letten er extra op dat het kind zich ook op zo'n dag prettig voelt. Als het nodig is krijgt het kind extra aandacht. We doen een spelletje met het kind en betrekken andere kinderen erbij.

We bieden ritme en structuur

WE VINDEN HET BELANGRIJK DAT EEN KIND RITME EN STRUCTUUR ERVAART

Naast een gevoel van geborgenheid, hebben kinderen behoefte aan structuur en duidelijkheid. Dit biedt houvast, voorspelbaarheid en het weten waar ze aan toe zijn. Duidelijkheid is belangrijk voor het gevoel van veiligheid van kinderen. Hieronder wordt uitgewerkt op welke manier we hieraan werken.

- We hanteren een voor het kind herkenbare dagindeling.
- Veel dagelijkse activiteiten kennen een min of meer vaste opbouw, een soort patroon. Zoals rondom het kringetje, eten, slapen. Bijvoorbeeld: Eerst samen opruimen, dan handen wassen, aan tafel zitten, liedjes zingen (“Smakelijk eten, smakelijk drinken” etc. en dan boterhammen eten.
- Bij speciale gebeurtenissen maken we gebruik van rituelen. We vieren bepaalde gebeurtenissen, zoals verjaardagen, of het afscheid van een kind, op een speciale manier. Het jarige kind mag bijvoorbeeld op een speciale stoel zitten. Deze speciale manier hoort uitsluitend bij een bepaalde gebeurtenis en komt hierbij telkens terug. Dit zijn rituelen van een groep of kinderdagverblijf. Rituelen kunnen voor kinderen heel belangrijk zijn. Vaak ontstaan rituelen mede door de inbreng van de kinderen.
- We passen de structuur die we bieden aan
  - aan de behoefte van het kind
  - de behoefte van de groep
  - de situatie

KINDEREN KENNEN DE REGELS EN AFSPRAKEN OP HET KINDERDAGVERBLIJF

Dit draagt bij aan een gevoel van houvast, het weten waar de grenzen liggen.

We doen dit op de volgende manier:

- We houden deze regels zoveel mogelijk beperkt, zodat een kind de regels kan blijven overzien en zodat hij voldoende ruimte houdt om te experimenteren en ontdekken. Regels die overbodig blijken te zijn, schaffen we af.
- We proberen de regels binnen de groepen van een kinderdagverblijf onderling zo goed mogelijk af te stemmen. Uiteraard gelden voor de jongere kinderen andere regels dan voor de oudere.
- We geven zelf het goede voorbeeld.
- We herhalen regelmatig de regels.
- We proberen de regels consequent te hanteren, maar zijn flexibel indien de situatie het toelaat. Uitzonderingen worden als zodanig benoemd.
- Een kind dat we aanspreken op grensoverschrijdend gedrag, kijken we aan en spreken we rustig aan. Het ongewenste gedrag wordt benoemd en uitgelegd waarom dit ongewenst is. Indien mogelijk bieden we het kind liever een alternatief, dan dat we het gedrag verbieden. Bij een kind dat moeite heeft zich aan een afspraak te houden, benoemen en ‘belonen’ we positief gedrag van een kind. Een kind dat zich herhaalde malen bewust niet aan een belangrijke afspraak houdt, halen we kort uit de situatie. We zetten het bijvoorbeeld even op een stoeltje. Daarna bespreken we het gebeurde met het kind. We zorgen ervoor dat we het weer ‘goed maken’.
- We vinden het belangrijk dat ouders op de hoogte zijn van de belangrijkste regels die

voor kinderen gelden. Soms wordt met ouders afgesproken wie het kind aanspreekt op zijn gedrag als ook de ouder aanwezig is.

De regels en afspraken hebben vrijwel allemaal te maken met:

- fysieke veiligheid en hygiëne,
- respect voor zichzelf, voor elkaar en voor de omgeving,
- het aanleren van de gebruikelijke omgangsvormen,
- het handhaven van rust en een plezierige sfeer in de groep.

Regels worden geregeld besproken. Nieuwe inzichten of een verandering in ruimte, materialen of groepssamenstelling kunnen aanpassing van regels nodig maken.

DE RUIMTE IS VOOR EEN KIND VEILIG EN OVERZICHTELIJK

Een overzichtelijke, duidelijk ingedeelde ruimte draagt bij aan het gevoel van veiligheid van een kind. Bovendien is het een voorwaarde om in de ruimte zijn eigen weg te kunnen vinden.

We realiseren dit door:

- ▣ De ruimtes zijn overzichtelijk ingericht, met herkenbare speelhoeken. Spelmateriaal hebben een vaste plaats.
- ▣ Door de ruimte regelmatig op te ruimen, houden we de ruimte overzichtelijk.
- ▣ Het kind heeft een vaste plaats voor zijn jasje, voor kleding en voor zijn knuffel.
- ▣ Het kind slaapt zoveel mogelijk telkens in hetzelfde bedje.

WE WERKEN SAMEN MET OUDERS EN ANDEREN UIT DE LEEFOMGEVING VAN DE KINDEREN

WE VINDEN EEN GOED CONTACT MET OUDERS BELANGRIJK

We investeren in een goed contact met ouders. Ook ouders moeten zich welkom kunnen voelen op een kindercentrum.

We realiseren dit op de volgende wijze:

- ▣ Op centra worden bij binnenkomst niet alleen de kinderen, maar nadrukkelijk ook de ouders welkom geheten.
- ▣ Gevoelens van ouders nemen we serieus. Voorbeeld: Een ouder die ongerust is, wordt uitgenodigd tussen de middag even te bellen om te horen hoe het gaat.
- ▣ We vinden het belangrijk dat ouders op de hoogte zijn van hoe het op het kindercentrum toegaat en hoe de dag voor het kind verlopen is. We zijn eerlijk naar ouders, ook over minder leuke gebeurtenissen waarbij het kind betrokken is.
- ▣ Van ouders horen we graag eventuele bijzonderheden over het kind waar we op het kindercentrum rekening mee kunnen houden.

3. Persoonlijke competentie

Elk kind heeft eigen mogelijkheden. Ieder kind ontwikkelt zich in een eigen tempo en op een eigen manier. Ieder kind heeft de 'drang' om zich te ontwikkelen. 'Sneller' is niet 'beter'. We zijn er van overtuigd dat wanneer een kind ergens aandacht voor heeft, het spelenderwijs en met veel plezier leert. Dit betekent dat wij goed kijken naar de leefwereld van een kind, waar het behoefte aan heeft, waar het mee bezig is, en welke betekenis dit voor het kind heeft. Het initiatief van kinderen, de keuzes die zij maken, vinden wij erg belangrijk. Wij proberen hier waar mogelijk op in te spelen. Kijken naar kinderen en aansluiten op wat we zien is de basis van onze ontwikkelingsgerichte werkwijze.

Een behoefte van kinderen is niet persé een letterlijk uitgesproken behoefte (mogen we kleien?), maar is bij jonge kinderen vaak een inschatting van pedagogisch medewerkers. Voorbeeld: de pedagogisch medewerker kan besluiten met een groep kinderen die druk is en binnen hun energie niet kwijt kan, extra naar buiten te gaan, of naar een andere plek waar kinderen kunnen rennen en schreeuwen, zoals een hal of stoeiruimte. Om kinderen de kans te geven al hun mogelijkheden te ontplooien, hebben wij een breed ontwikkelingsgericht aanbod. We stimuleren de kinderen hiervan gebruik te maken.

Het pedagogische doel 'persoonlijke competentie' wordt uitgewerkt met behulp van de pedagogische uitgangspunten

- We bieden brede uitdaging en plezier
- We hebben respect voor autonomie van kinderen
- We bewaken fysieke veiligheid van de kinderen

Dit is tegelijkertijd de beschrijving hoe we ontwikkelingsgericht werken op de kinderdagverblijven van KION.

We bieden brede uitdaging en plezier

EEN KIND WORDT UITGEDAAGD OM DE EIGEN MOGELIJKHEDEN TE LEREN KENNEN EN ZICH BREED TE ONTWIKKELEN

Rol van de pedagogisch medewerkers

Pedagogisch medewerkers hebben een heel belangrijke rol als het gaat om ontwikkelingsgericht werken en het stimuleren en uitdagen van kinderen.

- ▣ Een groot deel van de tijd gaan kinderen hun eigen gang op het kindercentrum. Pedagogisch medewerkers 'sturen' hierin door o.a. het aanbieden van materialen, inrichting van de ruimte en het aanbieden van activiteiten.
- ▣ Samendoen en samenspelen is leuk en ondersteunt de ontwikkeling. Kinderen kijken naar elkaar, leren van- en met elkaar, doen elkaar na, stimuleren elkaar. Dit geldt voor alle bezigheden. Ook voor 'vrij spelen' en voor aangeboden activiteiten. Uit zichzelf zien we kinderen vaak in kleine groepjes spelen. Ook de activiteiten richten we op groepen: op de stamgroep, op alle kinderen van het dagverblijf die aan de activiteit mee willen doen of op

een groepje kinderen van een bepaalde leeftijd of ontwikkelingsniveau (jonge kinderen kunnen het best geconcentreerd ergens mee bezig zijn in een klein groepje van hooguit vier à vijf kinderen). Zie verder hoofdstuk over sociale competentie.

- ▣ We sluiten aan bij de ontwikkeling, ideeën, interesse en leefwereld van het kind. Hierdoor stimuleren we een gevoel van betrokkenheid bij waar de kinderen mee bezig zijn. Betrokkenheid is voorwaarde voor leren en ontwikkeling.
- ▣ Kinderen beleven soms veel meer aan materialen dan waar het in eerste instantie voor bedoeld is. Om te kunnen zien wat het materiaal voor een kind betekent, krijgen kinderen in principe de ruimte om op hun eigen manier aan de gang te gaan. Op deze manier geven we kinderen een actieve rol. Bemoeienis van pedagogisch medewerkers is in eerste instantie vaak niet nodig, kan zelfs verstorend werken. Pedagogisch medewerkers kijken en geven indien nodig een nieuwe impuls aan het spel of bezigheid. Uitgangspunt hierbij is de vraag of je als pedagogisch medewerker iets kunt toevoegen aan het spel of aan ontdekkingen die een kind doet, en zo ja, wat je wilt toevoegen.
  - We kunnen door zelf even mee te spelen het spel een andere wending geven. We kunnen zelf met materialen aan de gang gaan en praten over wat we doen. *“Hoe werkt dit nu eigenlijk?”*
  - We kunnen kinderen stimuleren een bepaald element verder uit te diepen door bijvoorbeeld het aanbieden van materiaal. *Een baby geven we de mogelijkheid te voelen of proeven aan de materialen waar hij of zij naar kijkt.*
  - We kunnen vragen stellen over het materiaal, zoals *“Hoe ziet het eruit?”* en *“Wat kun je ermee doen?”*
  - We kunnen het kind uitdagen iets nieuws te proberen of het op een andere manier te doen (*“Als je het nu eens zo probeert, wat gebeurt er dan...?. Als we dit er nu eens bijpakken...”*)
  - Door de ervaringen of capaciteiten van een kind te benoemen (*“Dat voelt lekker zacht!”* Of: *“Hè wat gebeurt er nu? De auto rolt naar beneden!”*) en de pogingen van het kind aan te moedigen (*“Wat kun jij dat goed!”*) stimuleren we het kind om zijn ervaringen uit te breiden en nieuwe dingen te blijven proberen.
  - Door informatie of uitleg te geven: beknopt en duidelijk en afgestemd op het niveau en de activiteit van het kind / de kinderen.
- ▣ Als kinderen niet uit zichzelf gaan spelen zal de pedagogisch medewerker een kind of een groepje kinderen uitlokken om met iets te gaan spelen. Dit kan bijvoorbeeld door zelf iets te gaan doen en de kinderen hierbij te betrekken. Bv. op je rug liggen en met je benen in de lucht fietsen.
- ▣ Kinderen hoeven niet de hele dag intensief te spelen. Een kind dat moe is, zin heeft om uit te rusten of even alleen maar naar de andere kinderen wil kijken, krijgt daartoe de gelegenheid.
- ▣ Bij een kind dat zich in het spel niet ontwikkelt, proberen we dit stapje voor stapje verder uit te breiden. Bv.: een kind dat alleen met autootjes wilt spelen, en dat hierin blijft hangen, geen ontwikkeling in het spel laat zien, proberen we te bewegen dit spel samen met anderen te spelen of om te spelen dat het kind zelf een auto is die heel hard rijdt.
- ▣ Soms biedt een pedagogisch medewerker gericht een activiteit aan. Bijvoorbeeld om nieuw materiaal te introduceren, de sfeer te doorbreken, omdat het onderdeel is van een structuur (elke maandag samen zingen en dansen). Ook hierbij proberen we in te spelen op de interesse en behoeften van de kinderen. Voorbeeld: De pedagogisch medewerker kan tijdens het voorlezen juist die aspecten benadrukken waar het kind mee bezig is en de kinderen over dit aspect vragen stellen.
- ▣ We leiden de activiteiten in, bijvoorbeeld met een liedje of verhaaltje dat met het

onderwerp te maken heeft.

- ▣ Op veel kinderdagverblijven wordt soms met de kinderen een thema uitgediept. We trekken hiervoor per thema ten minste een maand uit. Bij het uitwerken van de thema's proberen we zoveel mogelijk uit te gaan van wat dit begrip inhoudt voor de kinderen. Bv. thema ziek zijn. "Ben je wel eens ziek geweest? Wat deed je toen? O, lag je toen in bed? En jij .....?"
- ▣ We stimuleren kinderen deel te nemen aan verschillende soorten activiteiten. Sommige kinderen hebben het nodig om hierbij even letterlijk bij de hand genomen te worden.
- ▣ We proberen de activiteiten van kinderen niet abrupt te onderbreken. Als het spel van een kind onderbroken moet worden omdat er bijna een andere activiteit wordt gestart, bereiden we het kind daarop voor: "We gaan zo meteen aan tafel liedjes zingen, je kan dus nog even spelen, maar dan gaan we opruimen".
- ▣ Door baby's in de box, een wipstoeltje, aan tafel, op de grond etc neer te zetten / leggen bepalen pedagogisch medewerkers de uitdaging die baby's ervaren. Pedagogisch medewerkers zijn er op attent dat baby's niet ongemerkt te lang zitten (aan tafel of in een maxicosi), maar dat ze voldoende gelegenheid hebben om hun eigen mogelijkheden en die van hun directe omgeving te verkennen.▣

Materialen en activiteiten

We letten er op dat de materialen en activiteiten die we aanbieden aangepast zijn aan het niveau en de leefwereld van de kinderen die we opvangen en betrekking hebben op de verschillende ontwikkelingsgebieden: de senso-motorische -, verstandelijke -, taal -, creatieve -, en sociaal- emotionele ontwikkeling.

De ontwikkelingsgebieden zijn in de praktijk nauw met elkaar verbonden. Een scheiding hierin maken is per definitie kunstmatig. Om toch een indruk te geven van de materialen die we gebruiken en de activiteiten die we met de kinderen doen, volgen hieronder een aantal voorbeelden, ingedeeld per ontwikkelingsgebied. De sociaal-emotionele ontwikkeling wordt hier niet expliciet toegelicht. Deze komt uitgebreid aan bod in de hoofdstukken over emotionele veiligheid en sociale competentie.

Voorbeelden van materialen en activiteiten die de senso-motorische ontwikkeling stimuleren: Een baby op een mat leggen, een baby stimuleren om te rollen, een speelgoedje net buiten bereik van een baby leggen die al bijna kan kruipen, een kind op een plek neerzetten waar het zich kan optrekken, 'klap eens in de handjes', bal overrollen of overgooien, dansen, bewegingsspelletjes, voetballen, activity-centre, stapelbakjes, allerlei materialen die verschillend aanvoelen of die rammelen (plastic huishoudmateriaal is hiervoor heel geschikt) , duwkar, poppenwagen, klimhuis, glijbaan, loopauto, ballenbak, dozen om in te klimmen of in te kruipen, grote blokken, kleien, op grote vellen vingerverven, tekenen met dikke potloden, stiften, kralen rijgen, scharen, insteekmozaïek, duplo, nopper, play-mobiel, stoepkrijten, rennen, knippen, fietsen, springen, zandbak, schommel, zwembadje etc.

Voorbeelden van materialen en activiteiten die de verstandelijke ontwikkeling stimuleren: boekjes die aansluiten bij hetgeen de kinderen mee bezig zijn, uitleggen van verbanden en gebeurtenissen (*Jaap is verdrietig, want hij was gevallen en deed zich pijn, de straat is nat want het geeft geregend*), weegschaal, memory, lotto, leeg blik met verschillende kwasten, opdrachtjes zoals: "kun jij mij dat kleine kopje geven?", " Wat ligt er onder de kast?", " Kun je mij de rode kwast geven?", " Welk van de twee is het grootste, zwaarste?" etc., kinderen laten voelen aan één of meer voorwerpen onder een doek. Ingaan op vragen van kinderen.

Fantasie- en rollenspel is belangrijk voor de verstandelijke ontwikkeling. Materialen die we hiervoor gebruiken zijn bijvoorbeeld verkleedkleden, handtassen, kleden en lakens om bijvoorbeeld een 'tent' te maken, poppen, garage met auto's, speeldieren, winkelspullen, telefoons, kist met poetsspulletjes, sleutelbos. We gebruiken hiervoor zo 'echt' mogelijke materialen. Deze materialen zijn herkenbaar, spreken kinderen aan en ondersteunt ze bij het inleven in het rollenspel. Soms kiezen we bewust niet voor echte maar voor nep-materialen: deze zijn vaak veiliger dan de variant uit het echte leven (voorbeeld strijkijzer).

Voorbeelden van materialen en activiteiten die de taalontwikkeling stimuleren: We praten vooral heel veel over wat we doen, zien of willen, maar ook over wat het kind doet, ziet of meemaakt. We voeren veel gesprekjes met een of meerdere kinderen. Bij het praten met elkaar is het beurten geven (kinderen om de beurt uitnodigen iets te vertellen of in een één op één contact het kind voldoende tijd en ruimte geven om te reageren) een belangrijk aspect. We hebben een luisterende houding en laat vooral het kind aan het woord. We stellen veel en variërende vragen (waarom, hoe, wanneer, wat als...). We vragen door, zodat kinderen meerdere woorden en zinnen gebruiken. We stimuleren kinderen om vragen aan elkaar te stellen. We dagen kinderen tijdens het spel uit door nieuwe woorden, rollen en materiaal toe te voegen of te veranderen.

We bieden woorden aan in een betekenisvolle context, onderlinge samenhang en met behulp van concreet materiaal. Bv in de bouwhoek praat je over grote en kleine blokken, hoge en lage torens, over vormen, kleuren, hoe kan het dat de toren omvalt?

Door contacten tussen kinderen te stimuleren en emoties te benoemen, bouwen we aan de woordenschat voor sociale vaardigheden

We hebben een aantrekkelijke (voor) leeshoek met een boekencollectie die aansluit bij de belangstelling en ontwikkeling van de kinderen in de groep, lezen regelmatig voor, ook aan de baby's in de groep, en zingen iedere dag liedjes. Omdat we het voorlezen zo belangrijk vinden, is er op iedere locatie een voorleescoördinator.

Voorbeelden van materialen en activiteiten op het gebied van ordenen, meten en rekenen: We benutten spontane gebeurtenissen om ordenen, meten en rekenen te stimuleren.

"Hoeveel bekers hebben we nodig? Hoeveel kindjes zijn er vandaag? Zullen we samen tellen?" Hiernaast plannen we activiteiten op het gebied van ordenen, meten en rekenen, passend bij de ontwikkeling van de kinderen in de groep. Voorbeelden van activiteiten op het gebied van ordenen, meten en rekenen:

- Samen tellen, bijvoorbeeld hoeveel bekers melk zijn dit, liedjes te zingen waarin tellen voorkomt (1,2,3,4 hoedje van papier).
- Door bezig te zijn met begrippen als: meer/minder/evenveel, veel/ weinig, de meeste/minst, klein/groot, etc. in betekenisvolle situaties (wil je veel of weinig melk, wie van ons is het grootst/kleinst,)
- Met behulp van een vormenstoof of puzzel maken kinderen kennis met verschillende vormen, kleuren
- Met behulp van een doos of tafel spelen we begrippen als op, onder in, achter, naast uit.
- In de bouwhoek ontdekken kinderen dat je beter een grote blok onder kunt leggen als je een toren wilt bouwen etc.
- Welk van de twee is het grootste, zwaarste etc;
- In een waterbak ontdekken dat in een emmer meer water gaat als in een pan.

Voorbeelden van materialen en activiteiten die de creatieve ontwikkeling stimuleren:

Werken met klei, (vinger-)verf, restmaterialen, verkleedkleden, grote dozen, lappen, takken, muziekinstrumentjes, 'dansen'. Bij knutselen werken we niet met kant en klare voorbeelden. Het gaat ons niet om het resultaat, maar om het proces: het ontdekken, het plezier dat een kind heeft in het bezig zijn met verschillende materialen. Waar nodig ondersteunen we het bij het zelf knutselen, bijvoorbeeld door het geven van tips.®

We vinden het belangrijk om niet teveel materialen tegelijk aan te bieden, maar regelmatig te variëren in het aanbod. Door telkens te blijven proberen in te spelen op zaken die de aandacht van kinderen hebben, gebeurt dit eigenlijk vanzelf. Veel kinderdagverblijven werken met een eigen speel-o-theek: een kast met materialen en/of themakisten die de groepen kunnen gebruiken wanneer ze willen.

Inrichting

We hebben de ruimtes zo ingericht dat er speelhoeken ontstaan. Hierdoor krijgen kinderen de kans ongestoord te spelen. Zo hebben we een leeshoek met boeken die de kinderen zelf kunnen pakken, poppenhoek, een plek waar kinderen kunnen bouwen, een plaats waar kinderen kunnen knutselen, voldoende ruimte om te kunnen klimmen, glijden, rennen, fietsen etc. De kinderen vinden het prettig om af en toe buiten het zicht van pedagogisch medewerkers te kunnen spelen. Dit is spannend en uitdagend, daarom is een huisje van lappen of een afgeschermd poppenhoek ook zo populair.

De inrichting en hoeken passen we waar mogelijk aan wat de kinderen op dat moment bezig houdt. Bv. als we merken dat een kruipende baby veel plezier heeft in een kiekeboespelletje, verschuiven we de bank zo, dat hij zich daarachter kan verstoppen.

Om het aanbod zo uitgebreid mogelijk te laten zijn, proberen we bijvoorbeeld hal en gang ook als speelruimte te gebruiken en waar mogelijk de inrichting van de verschillende (groeps)ruimtes op elkaar af te stemmen.

Kinderen kunnen gebruik maken van het hele kindercentrum. Nadat een kind vertrouwd is geraakt met de groepsruimte, kan een kind het kindercentrum verder onderzoeken, andere kinderen ontmoeten en nieuwe speelplekjes ontdekken.

Voor de baby's zijn er plaatsen waar ze rustig en veilig kunnen spelen en contact kunnen maken met leeftijdgenootjes. In groepsruimtes waar baby's worden opgevangen gebruiken we vaak een hoge box. Als er in een verticale groep meerdere baby's worden opgevangen, creëren we voor hen indien mogelijk een rustig, afgeschermd babyhoekje.

Ook in de buitenruimte proberen we de verschillende leeftijdscategorieën en ontwikkelingsgebieden aan bod te laten komen. Net zoals in de binnenruimte hebben we hier verschillende activiteitenplekken, bv. een rustige, beschutte plek voor baby's, een zandbak, een plekje waar een kind zich kan terugtrekken (speelhuisje, struiken). Er zijn allerlei materialen die buiten gebruikt worden zoals speelgoed voor in de zandbak, fietsjes, ballen, doeken om tenten mee te bouwen etc.

WE HEBBEN RESPECT VOOR AUTONOMIE VAN DE KINDEREN

KINDEREN LEREN HUN EIGEN KEUZES TE MAKEN EN ZELFSTANDIG TE ZIJN

We doen dit op de volgende manier:

- ® We bieden materialen en activiteiten aan die passen bij het niveau van het kind. Hierdoor

- krijgt het kind de kans te ervaren dat hij/zij het zelf kan.
- ▣ We leren kinderen zelf oplossingen te bedenken voor ‘problemen’ zoals: Hoe krijg ik die bal door dat gaatje? Waar hoort dit puzzelstukje? Ik wil met die auto spelen! Hoe kom ik bij die plank? In plaats van het probleem op te lossen, stimuleren we het kind een eigen oplossing te zoeken. Indien nodig, helpen we hierbij. Een mogelijke reactie van ons zou kunnen zijn: “Lukt het niet? Tja, wat nu? Kun je het misschien ook op een andere manier doen?”
  - ▣ We leren kinderen keuzes te maken. Een groot deel van de dag mogen kinderen kiezen wat ze willen doen en met wie ze willen spelen. Of ze mee naar buiten willen of dat ze liever binnen blijven spelen (als dit praktisch haalbaar is). Of ze mee willen naar een andere basisgroep, of liever in de eigen groepsruimte blijven spelen. Of we een gezamenlijke activiteit gaan doen. Of ze hieraan mee willen doen (we stimuleren dit wel, maar als ze geen zin hebben hoeft het niet). Wat ze op hun brood willen. Welke liedjes we zullen zingen, (vaak mogen de kinderen dit om de beurt zeggen). Welk boekje de pedagogisch medewerker gaat voorlezen.
  - ▣ Voor kinderen die het lastig vinden om te kiezen, maken we de keuze gemakkelijker. We laten hen kiezen uit twee of drie mogelijkheden. “Wil je kaas of smeerworst?”
  - ▣ We bieden een uitnodigende omgeving: veel materialen staan op kindhoogte. Veel materialen hebben een vaste plek, kunnen door de kinderen zelf gepakt worden en stimuleren de zelfredzaamheid. Bv. de kleren van de kinderen worden bewaard in mandjes. Zo kunnen kinderen gemakkelijk hun eigen kleren opruimen en terugvinden. Een gemakkelijk te gebruiken wasmand stimuleert kinderen om zelf de vuile was er in te doen.

WE BEWAKEN DE FYSIEKE VEILIGHEID VAN DE KINDEREN

WE ZOEKEN EEN EVENWICHT TUSSEN HET BIJDEN VAN UITDAGING EN FYSIEKE VEILIGHEID

Het bieden van uitdaging lijkt soms in conflict te zijn met fysieke veiligheid. Met dit dilemma gaan we op de volgende manier om.

Fysieke veiligheid vinden we zeer belangrijk. Maar er zijn verschillende soorten fysieke veiligheid. Je hebt ‘grote veiligheid’ die beschermd tegen brand en dood, ‘middelveiligheid’ die beschermd tegen ongelukken als benen breken en ten slotte ‘kleine veiligheid’ die beschermd tegen builen en schrammen. ‘Grote - en middelveiligheid’ vinden we noodzakelijk.

Maar ‘kleine veiligheid’ vinden we onwenselijk. Het kind leert via fouten, niet via dingen die vlekkeloos gaan. In een beschermd omgeving waar alles goed verloopt, leert een kind bijna niets. Het kan zijn of haar hersens op ‘uit’ zetten. In zo’n omgeving lossen wij immers mogelijke problemen bij voorbaat voor een kind op.

Onveiligheid is nodig om een veilige wereld te leren creëren. Als we de omgeving te veilig maken, is dat gevaarlijk voor kinderen. Ze leren hun veiligheidssysteem niet ontwikkelen. Ze blijven afhankelijk en bang. Juist het overwinnen van (kleine) onveiligheid geeft een gevoel van zelfverzekerdheid. Spelen en ontwikkelen houdt ruimte in, de wereld ontdekken, mogelijkheden uitproberen, grenzen verkennen, leren met vallen en opstaan...

Voor sommige kinderen, meestal jongens, is een zekere mate van onveiligheid misschien zelfs een levensbehoefte. Zij voelen zich alleen veilig als ze de baas zijn over de situatie. Ze moeten alles onderzoeken en aan zich onderwerpen. Als de ruimte te veilig is, lopen deze kinderen juist gevaar. Ze zoeken namelijk toch een weg voor hun ontwikkelingsdrift en breken door de veilige maatregelen heen. Ook zij groeien veiliger op met kleine onveiligheid.

Voorbeeld: In principe mogen de kinderen niet op een tafel staan, laat staan er van afspringen. Maar als de kleintjes in bed liggen, mogen de groten dit wel, weliswaar met matten onder de tafel. Hen wordt uitgelegd dat dit een uitzondering is.

4. Sociale competentie

KINDEREN LEREN OM TE GAAN EN SAMEN TE 'WERKEN' MET ANDEREN

Contacten tussen kinderen zijn vanzelfsprekend in een kindercentrum. Kinderen hebben er speelgenootjes en kunnen er sociale vaardigheden opdoen. Kinderen leren zich in een ander verplaatsen, met elkaar communiceren, samenwerken, anderen helpen, voor zichzelf opkomen, conflicten voorkomen en oplossen, het ontwikkelen van sociale verantwoordelijkheid.

Kinderen zijn van nature sociale wezens, zoeken contact met elkaar, kijken naar elkaar, zoeken elkaar op. Vanaf heel jonge leeftijd beginnen kinderen al contact te zoeken, zowel met hun ouders en pedagogisch medewerkers als met andere kinderen. Het begint met kijken, lachen, imiteren, nog eens kijken, nadoen, herhalen, kijken of de ander het ziet. De eerste vormen van samenspelen gaan spontaan als iets hun gezamenlijke aandacht trekt. Maar het is niet zo dat samenspelen altijd vanzelf loopt. Interacties brengen ook risico's met zich mee. Veel negatieve ervaringen in de omgang met andere kinderen kan de kans op ontwikkeling van agressiviteit of teruggetrokkenheid vergroten. Pedagogisch medewerkers spelen hier een cruciale rol: zij hebben de opdracht om interacties tussen kinderen in goede banen te leiden en de mogelijkheden tot het ontwikkelen van sociale vaardigheden zo goed mogelijk te benutten.

Het pedagogische doel 'sociale competentie' wordt uitgewerkt met behulp van het pedagogische uitgangspunt

- We bevorderen positieve sociale contacten tussen kinderen

We bevorderen positieve sociale contacten tussen kinderen

EEN KIND MAAKT ONDERDEEL UIT VAN EEN STAMGROEP

Kinderen die naar een kinderdagverblijf komen, maken onderdeel uit van een stamgroep. In een groep zijn de verhoudingen tussen volwassenen en kinderen anders dan in een gezin. Alleen al door het feit dat er (veel) meer kinderen zijn, liggen de verhoudingen anders. Volwassenen zijn vaker op een afstand aanwezig en de onderlinge relaties tussen kinderen nemen een belangrijke plaats in.

Een groep stelt in positieve zin beperkingen aan een kind. Het kind leert dat de wereld niet om zijn individu draait. Wel moet er in een groep een evenwicht zijn tussen 'op jezelf zijn' en 'samen zijn', tussen 'er zijn' en 'meedoen', tussen alleen en samen bezig zijn. Kinderen hebben soms behoefte om alleen te spelen, zich op een rustig plekje terug te trekken uit de

groep, naar anderen te kijken of een beetje te dromen. Dit is prima. Kinderen kunnen hun eigen gang gaan, terwijl ze tegelijkertijd deel uit blijven maken van de groep.

Ieder kind heeft de behoefte om als volwaardig lid van de groep geaccepteerd te worden. Op zijn / haar niveau voelt het kind zich betrokken bij dingen die in de groep gebeuren.

Kinderen kunnen veel steun ervaren van andere kinderen. Ze geven elkaar aandacht, bevestigen elkaar, tonen genegenheid voor elkaar, zorgen voor elkaar. We stimuleren dit gedrag door hiertoe kinderen uit te nodigen of de ruimte te geven.

Voorbeelden: een ander kind troosten, een ander kind helpen bij aan- en uitkleden, fruit of broodstukjes geven, helpen bij de verzorging van een baby, samen met de leidster een baby de fles geven, speentje of knuffeltje geven, elkaar ergens bij betrekken, elkaar iets uitleggen, een jonger kind bij de hand pakken en mee naar buiten nemen, grote kinderen, trekken een kar waarin kleintjes zitten een ander kind schminken, voorlezen, etc.

We vinden het belangrijk dat kinderen zorg hebben voor het reilen en zeilen in de groep.

Door kinderen binnen hun mogelijkheden verantwoordelijk te maken voor de sfeer in de groep, het welzijn van elkaar, en voor de klusjes die binnen een groep moeten gebeuren, geven we hen het gevoel dat ze belangrijk zijn en bij de groep horen. Kinderen vinden het vaak leuk om te helpen, ze voelen zich belangrijk en 'groeien' ervan, voelen zich trots.

Uiteraard zijn de 'taakjes' die ze uitvoeren aangepast aan wat een kind kan en leuk vind om te doen.

Voorbeelden: tafel dekken en afruimen, tafels schoonmaken, helpen met de groep gezellig aankleden, (af en toe) de telefoon opnemen, afdrogen, samen met pedagogisch medewerkers de vuilniszak buitenzetten, spulletjes mee naar buiten dragen, de washandjes pakken, tandenborstels uitdelen, stoep vegen, etc.

Bij KION hebben veel stamgroepen een verticale leeftijdsopbouw (nul tot vier jaar). In deze groepen zie je regelmatig dat de oudere kinderen zich over de jongsten ontfermen, hen helpen, dingen uitleggen. De grotere kinderen fungeren vaak als voorbeeld voor de jongere kinderen. De kinderen ontwikkelen zich, hun positie verandert. In een verticale groep groeien de meeste kinderen op van één van de jongste naar uiteindelijk de oudste van de groep.

Als een kind nieuw in de groep komt, proberen we het wenproces zorgvuldig te bewaken. De kinderen kennen elkaar al goed, de bestaande groep kinderen is hecht. Het kan voor een nieuw kind moeilijk zijn om een plaatsje te veroveren in de groep. Pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat er vertrouwen komt tussen de 'zittende' kinderen, het nieuwe kind en de pedagogisch medewerkers. Als het nodig is ondersteunen we het bij het maken van contact met andere kinderen.

Voorbeeld: We maken de 'zittende' kinderen bewust van de komst van het nieuwe kind, een nieuw speelkameraadje. We stellen het kind voor en noemen ook de namen van de andere kinderen. We vertellen hoe we zelf heten. We laten het nieuwe kind alles zien; het speelgoed, de slaapkamer, wc-tjes enzovoort. We houden het nieuwe kind extra in de gaten, geven het een extra knuffel, aai over de bol, een plaatsje op schoot.

WE BEVORDEREN CONTACT TUSSEN KINDEREN EN SAMENSPEL

Kinderen spelen veel met elkaar. Samen spelen betekent samen praten, naar elkaar luisteren, overleggen, taken verdelen, samen plezier hebben, op elkaar wachten, delen, etc. Als

kinderen langere tijd bij elkaar in de stamgroep of het kindercentrum zitten en een band kunnen opbouwen, vindt er meer en beter samenspel plaats: rollenspel duurt bijvoorbeeld langer en wordt meer uitgesponnen naarmate kinderen elkaar langer kennen. Ook een stimulerende houding en stimulerend gedrag van pedagogisch medewerkers is belangrijk om de duur en kwaliteit van het samenspel te bevorderen. Hieronder beschrijven we hoe we dit doen.⁸

Baby's en peuters spelen nog niet samen met een vooropgezet plan. De kinderen krijgen plannen en associaties tijdens het spel. Het gelijktijdig met iets spelen, kan leiden tot elkaar nadoen, tot samen spelen. Zelfs baby's kunnen al zichtbaar plezier hebben als ze bij elkaar zijn. Ze maken contact door naast elkaar te spelen, naar elkaar te kijken, speelgoed af te pakken, elkaar aan te raken. Baby's waarvan we merken dat ze het samen goed kunnen vinden, zetten we bij elkaar, bijvoorbeeld in de box of op een kleed.

Dreumesen en peuters maken meer stapsgewijs contact: ze kijken eerst goed naar wat andere kinderen aan het doen zijn, dreuntelen om de spelende kinderen heen, gaan hetzelfde doen als de spelende kinderen of verstoren het spel van de anderen (maar dit roept bijna altijd negatieve reacties op), bieden de andere kinderen iets aan, stellen een ander spel voor, zeggen dat je hun vriend bent, etc. Pedagogisch medewerkers ondersteunen kinderen bij het maken van contact. Dit kan onder andere door het in de buurt blijven, het letterlijk voordoen, tips geven, verwoorden wat er gebeurt, met het kind een spel beginnen en andere kinderen uitnodigen mee te spelen, etc.

Rollenspel en fantasiespel zijn favoriete bezigheden van peuters. Op de kinderdagverblijven geven we hiervoor veel ruimte. Vaak ontstaat samenspel 'vanzelf'. Loopt dit goed, dan houden pedagogisch medewerkers zich vooral op de achtergrond. Zij beperken zich in eerste instantie tot het in de gaten houden wat er gebeurt en eventueel benoemen wat ze zien. Door een suggestie te geven of mee te spelen, kan ze het spel op gang brengen, uitlokken, een nieuwe impuls geven of uitbreiden. Voorbeeld: Kinderen spelen vaders en moeders. Pedagogisch medewerker belt aan: 'vader en moeder' krijgen bezoek! Soms nodigen kinderen pedagogisch medewerkers uit om mee te spelen of om in het spel te helpen (bijvoorbeeld bij het aankleden van een pop). Uiteraard springen we hierop in.

We stimuleren kinderen om in kleine groepjes te spelen. Dit leidt tot meer uitwisseling en minder conflicten dan samenspel in een grote groep. In kleine groepjes samenspelen stimuleert ook de verbale communicatie: kinderen reageren op elkaar, praten met elkaar, leren elkaar om de beurt iets te vertellen.⁹

We stimuleren kinderen mee te doen aan gezamenlijke activiteiten, zoals balspelletjes, dansen op muziek, zingen, kringpelletjes, bewegingspelletjes, gezelschapspelletjes, knutselen, buitenspelen, samen werken aan een groot bouwwerk, een hut bouwen, een toren bouwen etc. Deze activiteiten worden gedaan in een wisselende groepssamenstelling, in een grote groep of in kleine groepjes, met kinderen uit de basisgroep, al dan niet aangevuld met kinderen van andere groepen, of met kinderen uit het kindercentrum, bijvoorbeeld van een bepaalde leeftijd. Pedagogisch medewerkers kan het onderlinge contact sturen door bewuste combinaties van kinderen te maken.

Vanaf dat de kinderen heel klein zijn, leren we ze hoe ze met elkaar moeten omgaan. We leren kinderen materialen te delen, samen te werken en ruzies op te lossen. Telkens weer leggen we uit: "Om de beurt.", "Beetje zachtjes doen, Pim en Jan slapen.", "Marloes wil ook meedoen" of "Wil jij Anne even helpen?"

Samenspelen buiten de stamgroep

De stamgroep biedt veiligheid en houvast. Maar misschien zitten er in een andere stamgroep wel veel meer leeftijdsgenootjes, een vriendje dat je erg aardig vindt of je kleine zusje dat je even wilt knuffelen. Of misschien staat er in de ruimte van een andere groep wel een grote garage met veel mooie autootjes, een heel uitgebreide poppenhoek, een kist vol verkleedkleden, een ballenbad! We bieden kinderen de kans contact te maken met kinderen van andere groepen. Kinderen mogen als zij dit willen op een andere groep spelen of een vriendje van een andere groep vragen bij hen op de groep te komen spelen. Ook worden er regelmatig activiteiten georganiseerd voor kinderen uit verschillende groepen. Hierdoor worden de keuzemogelijkheden en uitdaging voor de kinderen vergroot.

WE STIMULEREN EN ONDERSTEUNEN VRIENDSCHAP TUSSEN KINDEREN

Tussen hun eerste en derde levensjaar beginnen kinderen echte vriendschappen aan te knopen. Sommige kinderen vinden ze aardig, andere niet. Vriendschappen zijn waardevol, ook voor kinderen. Goed verlopende contacten tussen kinderen versterken het vertrouwen in zichzelf en in elkaar. Vriendjes en vriendinnetjes hebben samen veel plezier, leren elkaar aanvoelen, kunnen op elkaar bouwen, vinden steun bij elkaar.

Op het kindercentrum herkennen we vriendschap aan het feit dat kinderen elkaars gezelschap zoeken, ook als ze niet in de zelfde basisgroep zitten, en het vriendje missen als hij er niet is.

Uit samenspel ontstaan vriendschappen. We stimuleren dit. We laten kinderen ontdekken wie ze leuk vinden en geven hen de kans om ook samen iets te doen. We benoemen wat we zien: *“Jij vindt Saskia wel leuk he? Willen jullie naast elkaar zitten?”* Als een kind bv. bij een vriendje in een andere basisgroep wil spelen, is dit vaak geen probleem.

We vertellen ouders over de vriendschap – dat de kinderen veel en regelmatig met elkaar spelen, hoe ze met elkaar omgaan – zodat kinderen ook misschien thuis eens met elkaar kunnen spelen.

Soms zijn vriendjes zo sterk op elkaar georiënteerd dat het hinderlijk wordt voor andere kinderen. Ook komt het voor dat vriendschap ongelijkwaardig is. Dan kan het nodig zijn het kind te stimuleren eens met anderen te spelen.

WE LEREN KINDEREN CONFLICTEN ZELF OP TE LOSSEN

Soms botst het tussen kinderen, dat hoort bij contact maken. Conflicten zijn leermomenten en vaak komen kinderen er zelf wel uit. We vinden het belangrijk dat kinderen proberen zelf een oplossing te vinden voor hun conflict. Op deze manier leren kinderen het meest en bevorderen we het zelfvertrouwen en zelfstandigheid (ik kan voor mezelf opkomen, ik kan het zelf oplossen).

Als zich een conflict voordoet, kijken we eerst hoe het conflict verloopt. We proberen niet te snel in te grijpen. Als de kinderen er zelf niet uitkomen, ondersteunen we bij het oplossen van ruzies. Hoe deze ondersteuning eruit ziet, hangt af van de situatie en de leeftijd van de

kinderen.

Indien nodig verwoorden we wat beide partijen willen. Bv. “Wat is er aan de hand? (---). “Jij wilt met die auto spelen? (...). En jij ook? (.....).Tja, jullie willen dus allebei met die auto spelen. Dat kan niet. Hoe moet dat nu?”

We besteden aandacht aan emoties, oorzaak, gevolg: “Heb jij de pop afgepakt waar Petra mee aan het spelen was?(...) Jij wilde er ook mee spelen? (...) Maar afpakken vindt Petra helemaal niet leuk. Kijk maar, ze huilt, ze is verdrietig!” Of: “Tjonge, wat ben jij boos!”

Ook in deze gevallen praten we met de kinderen op hun ooghoogte. Sommige kinderen vinden het oogcontact in deze situaties bedreigend. Deze kinderen zitten of staan met de rug naar de pedagogisch medewerker, vaak houdt de pedagogisch medewerker het kind vast. Sommige kinderen durven op deze manier beter over hun gedrag na te denken. Na een conflict creëren we voor beide partijen een geborgen moment. Dit maakt duidelijk dat we de kinderen accepteren, los van zijn of haar gedrag.

We grijpen wel in bij conflicten waarbij kinderen elkaar pijn doen, als de situatie erg ongelijkwaardig is (een groot kind dat ruzie maakt met een jong kind of een kind dat telkens een ander kind pest), als een jong kind voortdurend het spel van oudere kinderen verstoort of als de ervaring leert dat conflicten tussen deze twee kinderen gewoonlijk escaleren. Voorbeeld: “Zie je dat, Paul huilt, hij heeft pijn. Zijn arm doet pijn, omdat hij is geknepen.”

We houden goed in de gaten dat een kind confrontaties niet keer op keer uit de weg gaat. Een kind dat minder weerbaar is, stimuleren we voor zichzelf op te komen. We gaan samen naar het andere kind toe en helpen het zijn eigen standpunt te verwoorden: “Jij was hier mee aan het spelen hè? Zeg maar dat je het graag terug wilt hebben”. Na verloop van tijd zal pedagogisch medewerkers het kind meer op afstand aansporen voor zichzelf op te komen.

Als bepaalde situaties telkens tot een conflict leiden (bijvoorbeeld ruzie om een stuk speelgoed), veranderen we de situatie (leggen het speelgoed weg).

Als er binnen een groep steeds conflicten ontstaan, kan het een oplossing zijn om de samenstelling van de groep tijdelijk te veranderen. Sommige kinderen stimuleren we dan bewust om in een andere groep te gaan spelen. Een andere oplossing is de grote groep uit elkaar halen en het aanbieden van activiteiten in kleine groepjes.

DE OMGEVING EN MATERIALEN BEVORDEREN CONTACTEN TUSSEN KINDEREN

Met behulp van de manier waarop we de omgeving inrichten en de materialen die we aanbieden, proberen we het contact tussen de kinderen en het samenspel te bevorderen. De beschreven principes gelden zowel voor de binnen- als buitenruimte.

In onze inrichting creëren we voor kinderen overzichtelijke en duidelijk afgebakende speelplekken waar een aantal kinderen samen kunnen spelen. Zo vind een kind op de meeste kinderdagverblijven bijvoorbeeld een poppenhoek, keukentje, bouwhoek, etc. Ook vind je in vrijwel alle groepsruimtes een afgeschermd hoekje of huisje waar de kinderen ongestoord hun gang kunnen gaan. Soms volstaat een matras onder bureau of een kast die dwars op de muur staat waarachter gespeeld kan worden. Ook de ruimten onder de boxen of speciale speelhuisjes zijn favoriete speelplekken van kinderen. Deze plekken stimuleren het fantasiespel en samenspel. Om te voorkomen dat kinderen elkaar onnodig in hun spel

storen, letten we er op dat we hoeken die uitlokken tot rustige activiteiten niet situeren naast een hoek waar veel drukke activiteiten plaatsvinden.

Voor de baby's zijn er plaatsen waar ze rustig en veilig kunnen spelen en contact kunnen maken met leeftijdgenootjes. In alle groepsruimtes waar baby's worden opgevangen gebruiken we een hoge, dubbele box. Als er in een verticale groep meerdere baby's worden opgevangen, creëren we voor hen indien mogelijk een rustig, afgeschermd babyhoekje.

Elke stamgroep heeft een plaats (vaak een mat) waar een aantal kinderen samen op de grond kan spelen, bijvoorbeeld met de treinen, duplo, auto's, bewegingsspel etc. Sommige kindercentra beschikken over een brede gang of grote hal waar een grote groep kinderen tegelijk kan spelen.

Buiten is de zandbak een populaire speelplek, waar veel onderling contact ontstaat. Het zandbakmateriaal wordt met elkaar gedeeld, er wordt samengewerkt (het ene kind scheidt het pannetje van de ander vol zand) en kinderen leren elkaars ruimte respecteren.

We proberen voor de kinderen een overzichtelijke situatie te creëren, ook wat betreft het aanbieden van materiaal. We streven ernaar niet teveel materiaal tegelijk te bieden. We geven de kinderen liever een overzichtelijk kleine hoeveelheid duplo, dan dat we een hele ton duplo omkiepen.

Door iets te veranderen in het materiaal dat we aanbieden, lokken we uit tot nieuw (samen)spel en kunnen we een situatie (ruzie of druk gedrag) proberen bij te sturen. We gebruiken veel materialen die uitlokken tot samenspel, zoals gezelschapspelletjes, poppen, verkleedkleden, bouw materiaal, houten trein, winkeltje, poppenhuis, auto's, constructiemateriaal, stoelen ('een trein'), schepjes en emmertjes voor in de zandbak. Van sommige materialen hebben we bewust meerdere exemplaren in huis, zoals poppen, poppenwagens, telefoons, loopauto's, treinen. Hierdoor geven we kinderen de kans elkaar na te doen, contact te maken en samen te spelen.

4. Overdracht van waarden en normen

Voor het overdragen van waarden en normen is het belangrijk dat we zelf het goede voorbeeld geven. Dit geldt voor zowel gedragsregels ('je mag iemand niet uitschelden') als voor omgangsvormen (bv. afscheid nemen als je weggaat). We hanteren gedragsregels zo consequent mogelijk (zie ook hoofdstuk over het bieden van veiligheid, bieden van structuur).

Het pedagogische doel 'overdracht van waarden en normen' wordt uitgewerkt met behulp van het pedagogische uitgangspunt

- We stimuleren kinderen respect te hebben voor anderen en voor hun omgeving

We stimuleren kinderen respect te hebben voor anderen en voor hun omgeving

WE LEREN KINDEREN OM RESPECT TE HEBBEN VOOR ANDEREN

Voorbeelden van gedragsregels die hierop betrekking hebben:

- 'Wat je niet wilt dat jou overkomt, moet je ook niet bij een ander doen'
- Luister naar elkaar, je mag bijvoorbeeld om de beurt iets vertellen (geldt nog niet voor de jongsten). Heb respect voor elkaars mening.
- Je mag boos worden en voor jezelf opkomen, maar geen lichamelijk of verbaal geweld gebruiken.
- Niet pesten.
- Je gaat met respect met elkaars spullen om.
- Help een ander als deze hulp nodig heeft.
- Heb een open houding naar anderen. Mensen verschillen van elkaar. Deze diversiteit is vanzelfsprekend en niet 'gek', 'beter' of 'knapper'.

Kinderen ontdekken op een kindercentrum dat dingen anders gaan dan ze thuis gewend zijn. Dat er tussen gewoonten, uiterlijk, al dan niet een handicap, kleding, taal van mensen, verschillen bestaan. We bespreken deze diversiteit met kinderen. Er ontstaan regelmatig gesprekjes over. Ook in de aankleding van de ruimte en de materialen die we gebruiken proberen we deze diversiteit vanzelfsprekend te laten zijn.

WE LEREN KINDEREN OM RESPECT TE HEBBEN VOOR DE OMGEVING

Voorbeelden van regels die hierover gaan:

- Zorgvuldig omgaan met materialen.
- Geen materialen expres kapot maken.
- Eerst (al dan niet samen) opruimen, dan nieuw materiaal pakken.
- Respect voor de natuur: niet zinloos en met opzet kleine diertjes of planten kapot maken.

WE LEREN KINDEREN DE GEBRUIKELIJKE ONGANGSREGELS

Voorbeelden van omgangsregels:

- De omgangsregels die worden aangeleerd verschillen van kindercentrum tot kindercentrum. Op alle centra wordt aandacht besteed aan het aanleren van tafelmanieren: aan tafel zitten tijdens eten en drinken, wachten tot iedereen klaar is met eten, niet spelen of gooien met eten, niet proppen, niet je mes aflikken.

5. Gezondheid en veiligheid van kinderen

We doen zoveel mogelijk om ernstige ongelukken te voorkomen. De fysieke omgeving waar de kinderen verblijven is veilig en hygiënisch. Ook regels dragen bij aan deze fysieke veiligheid. Regels voor pedagogisch medewerkers zijn vastgelegd in werkinstructies. Zo zijn er regels over hygiëne en gezondheid, voedselhygiëne, schoonhouden binnen en buitenruimte, veilig slapen etc. Elke locatie heeft huisregels die de veiligheid waarborgen. In sommige gevallen gelden deze regels ook voor ouders. Denk bijvoorbeeld aan het zorgvuldig sluiten van voordeur of hek. Op de kinderdagverblijven geldt vanzelfsprekend een rookverbod.

Alle pedagogisch medewerkers hebben de cursus Eerste Hulp Bij Ongelukken van kinderen gevolgd en herhalen deze elke anderhalf jaar. Veel pedagogisch medewerkers zijn in het bezit van een BHV (bedrijfshulpverlening) diploma en ook deze cursus herhalen ze eens in de anderhalf jaar.

Elke locatie heeft een calamiteitenplan dat het team regelmatig bespreekt en indien nodig bijstelt. Minimaal één maal per jaar oefent het team een ontruiming met alle aanwezige kinderen én alle betrokkenen in het pand.

Voor onze accommodatie en inrichting hanteren we strenge veiligheidseisen. Wij baseren ons hierbij op de wettelijke richtlijnen. Eén keer per jaar checken we nadrukkelijk onze accommodaties en ons handelen op (brand)veiligheid en gezondheid. Als dit nodig is, leiden deze risico-inventarisaties (RIV en RIG) tot actie. Jaarlijks maken we een verslag van onze bevindingen en acties op het gebied van veiligheid en gezondheid. Ouders krijgen hier informatie over.

De GGD inspecteert kinderdagverblijven in opdracht van de gemeente volgens de Wet Kinderopvang en Kwaliteit peuterspeelzalen. Het inspectierapport is op de website van KION op de locatiepagina te vinden en op de website van het landelijk register kinderopvang.

6. 'Kijk op kinderen'

Pedagogisch medewerkers houden iedere dag zorgvuldig in de gaten hoe het met de kinderen gaat. Als het nodig is, passen ze daar hun manier van omgang met een kind of een groep kinderen op aan. Maar elk kind apart wordt ook systematisch gevolgd. Dit gebeurt met behulp van standaard (observatie)lijsten. Deze worden besproken met collega's van de groep. Ook de ouders worden uitgenodigd voor een oudergesprek hierover. Dit gebeurt eens per jaar. Dit systeem noemen we 'Kijk op kinderen'.

Het komt soms voor dat we ons zorgen maken over de ontwikkeling of gedrag van een kind. In dit geval bespreken we onze zorgen zo snel mogelijk met de ouders. We handelen dan op basis van een stappenplan. Relevante protocollen zijn het signaleringsprotocol, meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, verwijsprotocol. Pedagogisch medewerkers van de Nijmeegse kinderdagverblijven worden in dit soort situaties ondersteund door een zorgcoördinator. Deze denkt mee met pedagogisch medewerkers en kan, indien zinvol, het kind observeren en bespreken in een multidisciplinair zorgteam. Ook kan ze pedagogisch medewerkers en ouders adviseren over de aanpak of te nemen stappen.

7. Waarborgen pedagogische kwaliteit

De pedagogische kwaliteit van het primaire proces staat bij KION al jarenlang hoog op de agenda. KION wil naast het voldoen aan de Wkcp de lat van de pedagogische kwaliteit hoger leggen in de organisatie. Daarom werkt KION met een pedagogische aansturingsstructuur. Voornaamste doel is de pedagogische kwaliteit meetbaar, zichtbaar en stuurbaar te maken, waardoor KION de kwaliteit van het primaire proces optimaal kan waarborgen. De structuur bestaat uit een aantal onderdelen.

Cyclische aandacht voor de pedagogische uitgangspunten van KION

Ieder jaar staat een van de basisdoelen uit de Wet kinderopvang en kwaliteit peuterspeelzalen (Wkcp) centraal. Deze basisdoelen ('wat' moeten we doen) worden gekoppeld aan pedagogische uitgangspunten ('hoe' doen we dit?) van KION. Het is een cyclus van drie jaar: in drie jaar komen alle pedagogische basisdoelen uit de wet en pedagogische uitgangspunten aan bod. Na drie jaar begint de cyclus weer opnieuw.

Het meten van de pedagogische kwaliteit

Aan het begin van ieder jaar meten we op elke groep de kwaliteit van het pedagogisch aanbod. We zoomen in op het pedagogisch doel dat dan centraal staat. Het meten gebeurt met een meetinstrument. Dit meetinstrument maakt zoveel mogelijk gebruik van bestaande meetinstrumenten. Het onderdeel 'kwaliteit van de leefomgeving' van de NCKO-kwaliteitsmonitor is integraal onderdeel van het meetinstrument van KION. Op basis van het resultaat van de meting maakt elk kinderdagverblijf een eigen plan van aanpak: welke pedagogische doelen stellen we ons het komend jaar en hoe gaan we hier aan werken? De clustermanager informeert de oudercommissie over de resultaten en het plan van aanpak. Aan het eind van het jaar meten we de pedagogische kwaliteit van het pedagogische aanbod op iedere groep opnieuw om te kijken of de gestelde doelen zijn gehaald.

Aandachtsfunctionaris pedagogiek

De aandachtsfunctionaris pedagogiek is een pedagogisch medewerker

- die op de groep werkt
- en ook een voortrekkersrol heeft in het realiseren van een hogere pedagogische kwaliteit op de werkvloer.

De clustermanager is eindverantwoordelijk voor de pedagogische kwaliteit van het primaire proces. De aandachtsfunctionaris pedagogiek ondersteunt de clustermanager hierbij.

Pedagogische actieboeken

Het pedagogisch beleid is voor de medewerkers vertaald naar korte en concrete werkinstructies. Deze staan in de pedagogische actieboeken op onze intranetomgeving.